

Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund

En jord
i balanse

Klima-og miljøstrategi

Colourbox

Innhold

Forord	1
En jord i balanse – hva betyr det for oss?	4
1. Etikk	6
2. Rettferdig omstilling	7
3. Energiforbruk	7
4. Energikilde	8
5. Ressursutnyttelse	9
6. Selvforsyning	9
7. Norskprodusert mat	10
Grønn sektor	12
Blå sektor	15
Råd og ideer til tillitsvalgte	18

Forord

Vi har bare en jord. Vi må alle legge om til et liv som er mer bærekraftig. Det gjelder oss som individer, men også vår industri. I matindustrien må vi sørge for at en større del av foredlingen skjer i Norge. Det bidrar til mindre transport og øker selvforsyningsgraden. Vi må alle bidra til store og små tiltak for å bedre miljøet. Lokale og regionale produksjoner bidrar til kortreist mat og nærhet til forbruker.

Denne rapporten skal gi tillitsvalgte og medlemmer i NNN et faktagrunnlag, redegjøre for våre standpunkt og gi ideer til hva vi kan bidra med på den enkelte arbeidsplass.

**I snitt slipper alle mennesker på
jorda ut 4,9 tonn CO₂. I Norge slipper
vi i snitt ut 9,3 tonn CO₂.**

Kilde: Verdensbanken

NNNs utgangspunkt vil alltid være å ivareta arbeidsplassene. Det betyr ikke at alt blir som det alltid har vært. Arbeidsplasser og arbeidsoppgaver vil forandre seg, og i årene som kommer vil omlegging til et mer bærekraftig samfunn være en sentral drivkraft i endringen. Da er det viktig at vi som arbeidstakere går i front og legger premisset for endringene som kommer. Bærekraftbegrepet er vidt og favner mye, men i denne strategien belyser vi i hovedsak miljø og klimaaspektet ved bærekraft.

Vi skal sette fram krav om at omstillingen som samfunnet skal gjennom blir rettferdig. Vi må stille miljøkrav som både kutter utslipp og skaper arbeidsplasser. Ingen skal omstilles til arbeidsløshet.

Det er ikke nødvendigvis mat- og drikkevareindustrien som skaper det største klimaavtrykket, men industrien kan spille en viktig rolle ovenfor leverandørene i den ene enden og forbrukerne i den andre. Vårt bidrag til at bonden og fiskeren blir mer miljø og klimavennlig bidrar til at sluttproduktet til forbrukeren blir mer bærekraftig. At det er andre deler av mat og drikkevare produksjonen som står for en større del av klimaavtrykket enn oss fritar ikke oss fra handling.

Mat- og drikkevareindustrien bør ta et særlig ansvar for reduksjon av emballasje og mindre bruk av plast. Norsk industri ligger langt fremme i omleggingen til en mer klimavennlig produksjon. Det vil gi oss et konkurransefortrinn.

**Norges forsterkede klimamål er å
redusere utslippene med minst 50 % og opp
mot 55 % sammenlignet med 1990-nivå.**

Kilde: Regjeringen

I første del av rapporten tar vi for oss det generelle innenfor miljø og klima som gjelder alle deler av de næringene NNN organiserer. Vi ser på etikk, energibruk, energikilder, ressursutnyttelse og selvforsyningsgrad. I de to neste kapitlene ser vi på særegne utfordringer knyttet til matproduksjon basert henholdsvis på landbruk og havets ressurser. Avslutningsvis kommer vi med råd og ideer til tillitsvalgte og medlemmer i NNN.

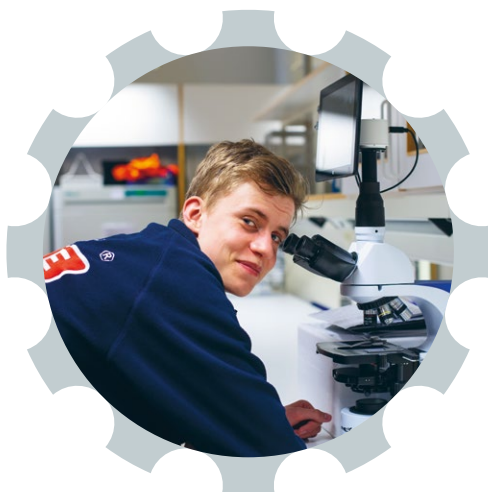
Ambisjonen vår er at våre arbeidsplasser er bærekraftige, med lavest mulig klimaavtrykk. Av og til vil dette koste både i form av penger og at gamle arbeidsplasser erstattes av nye. Slik har det alltid vært, men målet må være

at vi ligger i forkant. Det vil gi oss trygge arbeidsplasser i framtiden, teknologisk forsprang, og sunn innovasjon i mat og drikkevarebransjen. Vårt fortrinn er ikke og skal ikke være billig arbeidskraft, men at vi jobber smartere.

Vi vil i denne strategien presentere sentrale fakta innenfor de områdene som berører oss. Fakta gir oss den beste forutsetningen for å utforme politikken. På det grunnlaget vil vi stille krav både til politikerne og arbeidsgiverne. Men vi skal ikke bare kreve, vi skal også handle. Derfor vil vi komme med råd og tips til hva dere kan gjøre ute på den enkelte arbeidsplass.

Vi er arbeidstakere, men også forbrukere og mange av oss har barn. Vi må stå for en politikk som ikke lager motsetninger mellom det å være arbeidstaker og forbruker, eller det å kunne etterlate en jord i balanse til våre barn.

Vårt mål er ikke å gi alle svarene, men gi et godt grunnlag for å ta aktivt del i endringene som kommer og sette vårt preg på dem. Vårt utgangspunkt er alltid trygge og gode arbeidsplasser, men uten en jord vi alle kan leve på blir det heller ingen arbeidsplasser. Vi håper derfor denne strategien vil inspirere dere til å ta del i arbeidet med klima og miljø, på arbeidsplassen, i lokalsamfunnet og i fagforeningen.

En jord i balanse - hva betyr det for oss?

Vi må alle bidra til at vi får en jord som er i balanse. Vi må legge om til et samfunn der vi forvalter jordas ressurser på en bærekraftig måte. Vi må erkjenne at vi ligger på etterskudd. Derfor går vi nå inn i den tøffeste og raskeste omleggingen i menneskehetens historie. I den historien skal vi som fagorganiserte stå på denne rette siden.

NNN kan ikke redde jorda alene, men vi kan alle gjøre noe. Medlemmene i NNN jobber i sektorer som er helt avhengige av at vi klarer omleggingen. Vi må ha en næringsmiddelindustri som forvalter ressursene på en god og bærekraftig måte. Vi er overbevist om at bærekraft og konkurransekraft ikke er motsetninger. Det er ikke slik at god miljøpolitikk truer arbeidsplasser, det er det dårlig miljøpolitikk som gjør.

Vårt arbeid tar utgangspunktet i det vi kan gjøre noe med. Det betyr først og fremst hva vi kan gjøre innenfor industrien som vi organiserer. NNN mener samtidig at alle i leddene må vi velge de løsningene som gir best resultat for verdikjeden som helhet. Industrien kan sette krav til leverandørene av råvarer og bidra til at forbrukerne kan velge produkter som er mer bærekraftig i butikken. Vi har også en rolle som fagorganiserte, hvor vi kan påvirke og være premissleverandør for en arbeidstakervennlig miljø- og klimapolitikk. Sammen med resten av fagbevegelsen har vi makt og styrke til å forme vår felles framtid.

Omlegging til et mere bærekraftig samfunn innebærer at vi er bevisste på hvilke ressurser som benyttes i produksjonen og at vi gjennomfører produksjonen på en mest mulig bærekraftig måte. I begrepet bærekraftig ligger det også en sosial dimensjon, som innebærer hvordan mennesker og dyr blir behandlet. Derfor mener vi at det er naturlig å sette søkelys på syv områder:

1. **Etikk**
2. **Rettferdig omstilling**
3. **Energiforbruk**
4. **Energikilde**
5. **Ressursutnyttelse**
6. **Selvforsyningsgrad**
7. **Norskprodusert mat**

Bærekraftig utvikling

Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

FNs bærekraftsmål

Er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030.

FNs bærekraftsmål består av 17 mål og 169 delmål. Målene skal fungere som en felles global retning for land, næringsliv og sivilsamfunn

Kilde: FNs verdenskommisjon for miljø og utviklings rapport Vår felles framtid (1987) og FN-sambandet i Norge

1. Etikk

Etikk eller sosial bærekraft er helt vesentlig, ikke minst for et fagforbund. Arbeidstakere må bli behandlet på en anstendig måte, i tråd med internasjonale regler, slik at de er sikret en lønn og leve av og trygge arbeidsvilkår. I produksjon av kjøtt og sjømat er en høy standard på dyrevelferd en forutsetning.

I Norge har vi både en næring og myndighetsorganer som skal påse at etikken holder en høy standard og minimum innenfor loven. Det er bra, men betyr ikke at alt er i orden. Vi opplever også i Norge at arbeidstakere blir utnyttet og produsenter som ikke ivaretar dyrevelferden på en god måte. Det er derfor bekymringsfullt at to av de viktigste kontrollorganene Arbeidstilsynet og Mattilsynet har fått kuttet sine ressurser de siste årene.

Konsekvensen av dette er færre varslede og uvarslede kontroller. Disse kontrollorganene må i fremtida derfor få tilført tilstrekkelig med ressurser, slik at det kan utføre sin oppgave på en god måte.

I de senere årene har samarbeidet mellom ulike myndighetsorganer blitt styrket, hvor tilsynene samarbeid blant annet med politi og tollvesen. Dette samarbeidet gir gode resultater, og må videreutvikles og styrkes.

Norge har kun tre prosent dyrkbar mark og vi er avhengige av at vi tar vare på alt tilgjengelig jordbruksareal.

Jordvern

Norge har lite jordbruksareal sammenlignet med mange andre land. For å sikre matproduksjonen er det derfor viktig med et sterkt jordvern, kombinert med bedre utnyttelse av tilgjengelige jordbruksarealer. Samtidig må jordvern balanseres mot andre samfunnsbehov. Fremtidens utfordringer krever en helhetlig jordvernstrategi.

Kilde: [Regjeringen.no/LMD](https://www.regjeringen.no/LMD)

En stor del av næringsmiddelindustrien er avhengig av importerte råvarer i sin produksjonslinje. Eksempler på dette kan være sjokolade, kaffe og kornprodukter. Vi vet at dette er områder hvor arbeidsfolk blir kynisk utnyttet, og som har lønns- og arbeidsvilkår som ligger langt under det akseptable. Norsk næringsmiddelindustri kan være med å påvirke dette i form av å sette krav til produsentene om å overholde internasjonale standarder. Dette kan gjøres med direkte oppfølging av produsentene, gjennom å kjøpe inn varer som er sertifisert av anerkjente merkeordninger, eller jobbe for offentlige krav som gjelder for hele verdikjeden.

2. Rettferdig omstilling

Rettferdig omstilling er en forutsetning for å lykkes med å nå målet om en jord i balanse. Den omstillingen vi har behov for i mat og drikkeproduksjonen avhenger av omstillingsdyktige arbeidstakere med rett kompetanse. Arbeidsplasser og arbeidsoppgaver vil forandre seg, og i denne omleggingen må alle ansatte få mulighet til å tilpasse seg de nye arbeidsmetoder og arbeidsplassene som vil komme i framtiden. Styrket videre- og etterutdanning må prioriteres i bedriftene og samfunnet ellers. Ingen skal omstilles til arbeidsløshet. Partssamarbeidet forankret i Hovedavtalen fordrer at det tas initiativ til å finne løsninger i fellesskap, også for å sikre rettferdig omstilling.

3. Energiforbruk

Selv om Norge i hovedsak dekker vårt energibehov med ren fornybar vannkraft, betyr ikke det at vi kan sløse med strømmen. Tvert imot vi må sørge for å være så energieffektive som mulig. I næringsmiddelindustrien kan det f.eks. bety oppgradering av maskinpark og kjøle/fryserom. Energien som spares kan da benyttes av andre eller til økt produksjon.

En må også ta i bruk teknologi som utnytter energien maksimalt og styrer forbruket av energi på en måte som bidrar til maksimalutnyttelse.

Dette kan være i form av mindre energikrevende maskinpark, utnyttelse av kraftoverskudd eller enkle mekanismer som slår av lys og reduserer varme i rom som ikke benyttes.

I framtida vil vi være enda mer avhengig av strøm som energikilde, derfor er det viktig at infrastrukturen bygges ut og vedlikeholdes, slik at næringslivet får lett tilgang til fornybar el-kraft.

I verdikjedeledd er det beregnet at vi kaster minst 417 000 tonn spiselig mat per år i Norge. Dette tilsvarer ca. 78 kg. per innbygger, et økonomisk tap på ca. 20,7 milliarder NOK og 1,26 millioner tonn CO₂-ekvivalenter per år.

Kilde: NORSUS – Norsk institutt for bærekraftsforskning

4. Energikilde

Norge skal i fremtiden fase ut fossilt brensel. En stor del av dette må erstattes med strøm og andre fornybar kilder. Dette kan f.eks. bety at bedriftene må legge om transportløsningene og må sørge for at det er ladepunkter for el-biler og lastebiler på bedriften.

For at industrien og innbyggerne skal få tilgang til tilstrekkelig energi i framtiden må vi også bidra til utbygging av andre fornybare energikilder enn vannkraft. Dette kan være både vindkraft og solkraft, men også bioenergi og hydrogen vil kunne spille en viktig rolle. Vi må i tillegg sørge for at eksisterende vannkraftressurser utnyttes bedre i form av oppgradering av turbiner og lignende.

5. Ressursutnyttelse

Det er vesentlig at industrien benytter råvarene maksimalt. At det som kan bli mat blir mat og at det som er igjen benyttes på andre områder. Det kan være alt fra utnyttelse av dyreskinn til klesbransjen og utnyttelse av de øvrige restråstoffer som for eksempel går til produksjon av brensel, fôr, ingredienser til matindustrien, eller som ingredienser til farmasøytiske produkter.

En stor andel av søppelet som skapes i Norge skyldes bruk av emballasje. Mye av emballasjen er nødvendig, men unødvendig emballasje bør fjernes. Ikke gjenvinnbar emballasje bør erstattes med gjenvinnbar emballasje. Riktig emballasje kan også ha en positiv miljøeffekt i form av at det forlenger holdbarheten på produktene, og dermed reduserer matsvinnet.

Standardisering og kvalitetskrav på emballasje bør utformes slik at det muliggjør panteordninger og større grad av resirkulering og gjenbruk. I bryggeri- og mineralvannindustrien har panteordningen vi har i Norge, sørget for at en svært stor del av emballasjen i denne næringen blir returnert og gjenbrukt. En bruker i dag også emballasje som smeltes om. Det er både mer energivennlig og reduserer vannforbruket betydelig. Det bør vurderes om pant også kan benyttes som virkemiddel på andre former for emballasje og på miljøfarlig avfall som batterier o.l.

6. Selvforsyningsgrad

Norge må i størst mulig grad være selvforsynt med mat. I de fleste tilfeller vil det også være det mest bærekraftige. Selvforsyning er svært viktig i et beredskapsperspektiv og i et etisk perspektiv. Norge har en etisk plikt til å produsere så mye som mulig av landets eget konsum av mat, på norske resurser.

Med en komplett norsk verdikjede er det også enklere å føre tilsyn med hele prosessen frem til varen er i butikk. Det må derfor føres en politikk som motiverer råvareprodusentene og industrien til å være konkurranse-

dyktige på en bærekraftig omlegging. Norsk mat- og drikkevareindustri må produsere de produktene som forbrukerne etterspør, f.eks. dersom etterspørselen etter vegan og vegetar mat øker, må produksjon av denne typen produkter produseres i størst mulig grad i Norge på norske resurser.

Bare tre prosent av Norges landareal er i dag dyrket mark - inkludert overflatedyrket jord og innmarksbeite - eller om lag 10 millioner dekar (1 dekar = 1000 kvadratmeter).

Kilde: Regjeringen

7. Norskprodusert mat

Norsk mat, drikke og råvare, produsert på norske ressurser vil stå seg godt mot det som er produsert andre steder i verden. Det er viktig at vi forstår og tar vare på dette viktige fortrinnet. Matmerking på europeisk nivå vil være en viktig faktor for at Norge kan ta vare på de konkurransefortrinn som ligger i «Norskprodusert» mat og drikke. Forskjellen mellom norskprodusert og importert mat og drikke må synliggjøres i større grad.

NNN krever at myndighetene:

- Øker innsatsen på forskning og utviklingsprosjekter (FOU) som retter seg mot en mer bærekraftig matproduksjon på norske resurser.
- Vektlegger økt selvforsyning i forhandlinger om handelsavtaler. Tilrettelegger for mer resirkulering og gjenbruk.
- Bidrar til at forbrukerne velger norsk produserte varer som er bærekraftige.
- Styrker kontroll- og tilsynsmyndighetene.
- Rettsfølger lovbrudd og skjerpe strafferammene for miljø og arbeidslivskriminalitet.
- Oppgraderer og bygger ut infrastrukturen for el-kraft.
- Styrker insitamentene til utbygging av fornybar energi og energieffektiviserende tiltak.
- At forskjellen mellom norsk-produsert mat og importert mat blir synliggjort i større grad.

NNN krever at arbeidsgiverne:

- Involverer tillitsvalgte og ansatte i virksomhetens klima- og miljøarbeid.
- Jobber aktivt mot sosialdumping i alle ledd av verdikjeden.

- Sørger for kompetanseheving og utvikling av arbeidstakerne, som bidrar til en bærekraftig omstilling.
- Miljøregnskap må tas i bruk i hele verdikjeden.
- Alle ledd i verdikjeden må ha kontroll på utslipp fra egen virksomhet.
- Sørge for at innkjøp av råvarer og andre innsatsfaktorer kommer fra produsenter som kan dokumentere klimaavtrykk og etikett, gjerne gjennom anerkjente sertifiseringsordninger.
- Benytter og utvikler teknologi som reduserer klimautslipp. Setter mål om at alt avfall skal kildesorteres og gjenbrukes.
- Reduserer energiforbruket og jobber for at hele verdikjeden i mat og drikkeproduksjonen raskets mulig blir fossilfri.
- Tilrettelegger for transport med fornybare energi, f.eks. gjennom ladestasjoner eller tanking av hydrogen eller biodrivstoff.
- Bekjemper matsvinn og sørger for maksimal utnyttelse av råvarene.
- Redusere bruken av emballasje, som ikke er nødvendig av holdbarhetshensyn.
- Tar i bruk teknologi for å forlenge restholdbarhet på produktene.
- Unngå svinn og maksimere bruken av restråstoff.

Grønn sektor

Landbruket er den tredje største kilden til CO₂-utslipp i Norge, etter olje- og gasssektoren og prosessindustrien. Vi trenger maten som produseres, og det er fornuftig at mer av matproduksjonen skjer i Norge, både i form av råvarer og foredling.

Landbruket har selv utarbeidet en klimaplan, som skal bidra til betydelige kutt i klimagassutslippene fra landbruket fram mot 2030. Mange av tiltakene vil føre til mer effektiv og rasjonell produksjon. Dersom dette skal lykkes er det behov for insitamenter fra myndighetene som motiverer bonden, industrien og forbrukerne til å gjøre de klimariktige valgene.

FN legger til grunn at produksjonen som må til for å gi verdens befolkning nødvendig mat og drikke, utgjør 21-37 prosent av de samlede klimagassutslippene.

Kilde: FN

Det er ønskelig med en større grad av selvforsyning. Det gir matvaretrygghet og god kontroll med alle produksjonsledd, slik at vi vet at vi får mat som bidrar til en bærekraftig og etisk produksjon. Større grad av selvforsyning er også viktig i et beredskapsperspektiv.

God dyrevelferd er etisk riktig, mens syke dyr fører til matsvinn. Derfor må vi i matproduksjonen være opptatt av god dyrevelferd. Dyrevelferden i Norge er bra. Vi bruker lite antibiotika, vi har strenge regler på dyre-

transport, men tilsynsmyndighetene må styrkes. Strukturen i vårt landbruk gir et godt grunn-lag for dyrevelferd og mattrygghet med relativt små gårder som er lokalisert i hele landet. Riktig fôring av dyrene har også stor betydning for dyrevelferden og klima. Riktig bruk av fôr, vil også kunne bidra til lavere klimautslipp.

Norsk landbruk står for cirka 8,8 % av Norges CO2 utslipp. Hoveddelen av dette skyldes naturlige utslipp fra husdyrene, kun en liten andel er knyttet til selve produksjonen.

Kilde: Miljødirektoratet

Næringsmiddelindustrien har en forholdsvis liten andel av de totale utslippene fra matproduksjon i Norge, og er blant de beste i verden på klimasmart produksjon. I landbruket er målsetningen å være uavhengig av fossile energikilder i 2030. Den samme målsetningen bør industrien og handelsleddene ha. Da kan forbrukerne kjøpe varer som har en helt fossilfri vandring fra bonden til matbord.

En bærekraftig matproduksjon dreier seg om minimal bruk av ikke fornybare ressurser, samt riktig og full utnyttelse av de fornybare ressursene. Hos bonden dreier dette seg om alt fra gjødsling, fôring og endret energiforbruk.

Norge er et høykostland. Det betyr at vi må satse på teknologiutvikling og automatisering. Det betyr at dagens arbeidskraft i både landbruket og næringsmiddelindustrien må heve sin kompetanse. Vi trenger derfor tiltak som bidrar til kompetanseheving i hele verdikjeden.

NNN krever at myndighetene:

- Støtter klimaplanen til landbruket med å motivere landbruket gjennom insitamenter og rammebetingelser som gjør endringene mulig.
- Bidrar til at hele verdikjeden i matproduksjonen blir fossilfri innen 2030.
- Kontroll- og tilsynsmyndighetene styrkes slik at dyrevelferden ivaretas.
- Legge til rette for at avl må ta hensyn til klima og bærekraft.
- Utnytter muligheten i handelsavtaler for å øke selvforsyningsgraden.
- Prioriterer jordvern for å sikre produksjon av mat.

NNN krever at arbeidsgiverne:

- Setter krav til råvareleverandørene og handelsnæringen om å redusere klimaavtrykket.
- Være fossilfrie innen 2030.
- Hever kompetansen blant egne ansatte.

Blå sektor

Cirka 70 % av jorda er dekket av vann. Vi må i større grad enn i dag ta i bruk havet som en resurs uten å bedrive rovdrift. Havets ressurser er fellesskapets eiendom, og må sikres som matkilde til jordens befolkning. Med en bærekraftig forvaltning sikrer vi menneskeheten en evigvarende tilgang til havets ressurser. Norge er en stor sjømatnasjon, derfor hviler det et særskilt ansvar på oss i forvaltningen av disse verdiene i Norge og som en bidragsyter internasjonalt.

Forsøpling av havet er et økende problem. Plast og andre materialer som ikke er nedbrytbart er en økende utfordring for livet i havet og alle som bruker havet som næringsvei eller til rekreasjon. Det antas at et sted mellom 8 –12 millioner tonn plast havner i havet hvert år. Dette avfallet skader både fisk og fugl. En stor del av forsøplingen av havet skyldes avfall fra fiskebåter og andre maritime næringer, disse må ta et ansvar for å redusere forsøplingen og rydde opp i tidligere forsøpling. Norske og internasjonale myndigheter bør derfor stille krav som fører til mindre forsøpling og bruk av fiskeutstyr som brytes ned raskere og skader det maritime livet mindre.

Etter olje og gass er sjømat den tredje største eksportnæringen i Norge. I motsetning til olje og gass vil denne næringen ha store vekst muligheter. Kun 2 % av matproduksjonen i verden kommer fra havet i dag, det illustrer hvilket uutnyttet potensial som er i denne næringen. Vi skal høste mer av havets ressurser, men samtidig forvalte og høste ressursene på bærekraftig måte. Derfor er det viktig at Norge sørger for en god forvaltning i norske farvann og bidrar til det samme internasjonalt. Vi må ha en kunnskaps-

basert forvaltning av ressursene i havet. Norsk teknologi og kunnskap som bidrar til en mer bærekraftig produksjon må eksporteres til andre lands sjømatprodusenter.

Myndighetene må sørge for kontroll og tilsyn av alle ledd i sjømatsektoren. Det innebærer at kvoter overholdes, at alt råstoff som høstes føres til land, at dyrevern i varetas, forhindre rømming av fisk fra oppdrettsmerdene for å nevne noe. Alle som har havet som næringsvei må også ha et ansvar for å redusere forsøpling og forurensing av havet. Et forurenset hav gir et dårlig grunnlag for god og sunn matproduksjon.

Norge forvalter et havområde som er seks til sju ganger større enn Fastland-Norge. Norge er Europas største fiskerinasjon og verdens 9. største fiskerinasjon. Totalt fisket norske fiskere 3,3 millioner tonn fisk i 2016.

Kilde: Regjeringen

Økt bearbeiding og foredling av sjømat i Norge er også et viktig bidrag til miljøet ved at det reduserer behovet for transport betydelig. Det er viktig at det også legges til rette for innovasjon i sjømatnæringen i form av utviklingen av nye produkter, men også ved at det tas i bruk ny teknologi i alle ledd av produksjonen. Riktig bruk av fôr, vil også kunne bidra til lavere klimautslipp. Økt norskandel bidrar til økt verdiskaping, arbeidsplasser, og reduserte klimautslipp.

Et viktig bidrag til denne omstillingen vil være økte kvoter og tollfrihet på flere bearbejdede produkter i de handelsavtalene Norge et tilsluttet. Teknologi vil i noen tilfeller redusere behovet for manuell arbeidskraft, men dette bør veies opp gjennom økt produksjon og satsing på kompetanse. De marine utdanningene må styrkes. Utdanningsmiljøer og andre kompetansemiljø som vektlegger sjømatnæringens behov for kunnskap og forskning må tilføres ressurser.

Sjømatnæringen må gjøre seg mindre avhengig av arbeidsinnvandring. Det bør gjøres ved at en sørger for en mindre sesong basert produksjon, der det er mulig. De fleste skjønner at skreien kommer når den kommer, men det bør være mulig å drive foredling av andre maritime produkter, når det er lavsesong for enkelte fisketyper.

Det foregår dessverre sosial dumping og arbeidslivskriminalitet både på land og sjøen i næringen. Derfor må det settes inn ressurser på å stoppe de useriøse aktørene i bransjen. Det må være et konkurransefortrinn å opptre seriøst og lovlydig.

NNN krever at myndighetene:

- Bidrar aktivt til å videreutvikle sjømatnæringen til en bærekraftig næring i Norge og internasjonalt.
- Regelverket for oppdrettsnæringen må bygge på forskning og føre var-prinsippet.
- Jobber for handelsavtaler som gir lavere toll på bearbejdede sjømatprodukter, slik at en større del av foredlingen kan foregå i Norge.
- Arbeide internasjonalt for en forvaltning som gjennombygger bestander det har vært overfiske på.
- Styrker innsatsen på forskning og utvikling i de maritimene næringene.
- Styrke bestandsforskningen, slik at vi får en forvaltning som gir en evigvarende resurs.
- Styrker kontroll og tilsyn med sjømatnæringen i alle ledd av produksjonen.

- Større andel av videreforedlingen av råvarer skal foregå i Norge.
- Fører en fiskeripolitikk som bidrar til helårsarbeidsplasser.
- Prioriter våre evigvarende fiskeriresurser fremfor olje, gass og havvind.

NNN krever at arbeidsgiverne:

- Sørger for mest mulig helårsdrift i alle ledd og stabile helårlige arbeidsplasser.
- Sørger for kompetanseheving av de ansatte.
- Oppdrettsnæringen må ha bedre løsninger på merking og sporing av oppdrettsfisk for å hindre rømming.
- Sørge for god fiskehelse i merdene.
- Benytte fiskefôr som er bærekraftig.

Råd og ideer til tillitsvalgte

Tillitsvalgte må ta større del i bedriftens miljø- og klimaarbeid. Større deltakelse fra de ansatte vil gi tiltakene en bredere forankring blant de ansatte. De ansatte vil også kunne være en ressurs i form av at de ofte kan identifisere tiltak med effekt som ikke bedriftsledelsen ser. Samspill mellom ledelse, og tillitsvalgte og ansatte er derfor nøkkelen til suksess. Dette er også forankret i Hovedavtalen.

Her er noen tips til hva du som tillitsvalgt kan foreslå:

- Be om møte med bedriftsledelsen og krev en gjennomgang av hva din arbeidsplass kan gjøre på klima og miljø.
- Bedriftene må gi de ansatte kompetanseheving som setter dagens ansatte i stand til å møte ny teknologi.
- Foreslå at det skal lages klimaregnskap og handlingsplan på bedriften.
- Bidra til at de ansatte kan reise klimanøytralt til jobben.
- Kan kantina bli mer bærekraftig, unngå engangsbestikk, tilby bærekraftig mat m.m.
- Bidra til at de ansatte kan reise mest mulig klimanøytralt til jobben, som for eksempel ved å legge til rette for at flere kan reise kollektivt til jobben, eller motivere til samkjøring.
- Gjøre kantina mere bærekraftig ved å unngå engangsbestikk, tilby bærekraftig mat m.m.

Din bedrift kan også spille en rolle utover egen virksomhet. De kan stille krav til leverandørene sine, til transportselskapene som benyttes, til dagligvarekjedene, og de kan bidra til at de ansatte også utenfor arbeidsplassen lettere kan gjøre riktige valg for klima og miljø. I dialog med bedriften kan det være greit og ta utgangspunkt i de kravene som du finner til arbeidsgiver i denne strategien. Alle krav vil ikke nødvendigvis være relevante for bedriften du jobber i, men bruk de punktene som er relevante.

Fra Hovedavtalen LO-NHO:

Utdrag fra § 9-1 Målsetting

LO og NHO er enige om nødvendigheten av at det legges til rette for et godt og tillitsfullt forhold mellom arbeidstakerne, deres tillitsvalgte og ledelsen i enkelt-selskaper og i konsern.

De ansatte og deres tillitsvalgte skal ha reell medinnflytelse og gjennom samarbeid, informasjon og drøftelse bidra til økt verdiskaping og produktivitet og derved til de økonomiske forutsetninger for bedriftens fortsatte utvikling og trygge og gode arbeidsplasser.

Det er viktig å fremme forståelse for og innsikt i bedriftens økonomi og virksomhetens påvirkning på det ytre miljø.

Ledelsen, de ansatte og deres tillitsvalgte plikter å ta initiativ til og aktivt medvirke til samarbeid. De tillitsvalgte skal gis informasjon så tidlig som mulig slik at de kan gi sine synspunkter før beslutning treffes.

Kilde: Hovedavtalen, Kap. IX Informasjon, samarbeid og medbestemmelse, §9-1

NNNs medlemmer:

Vi skal ikke moralisere over den enkeltes handlinger. Noen kjører mye bil, fordi de må eller liker det. Andre flyr ofte til Syden. Folk må gjøre sine egne valg, men det kan jo være smart om alle tenker gjennom hva det er jeg kan bidra med, og det trenger ikke være den store oppofrelsen. De små enkle handlingene i hverdagen kan samlet sett gi store effekter.

Her er noen tips til hva du kan gjøre:

- Sørg for å kildesortere søppelet ditt.
- Velg varer som har et lavt klimaavtrykk.
- Reparer gjenstander istedenfor å kjøpe nytt.
- Tenk igjennom om du kan bruke bil og fly mindre enn du gjøre i dag.
- Kan tilby en kollega skyss til jobben, dersom en selv er avhengig av bil til jobben.

Listen over gode tiltak kan selvfølgelig være mye lengre, og må tilpasses lokale forhold. Det arbeidsplassen og klubben kan bidra med er tilrettelegging og økt bevissthet.

Klima og miljøutvalget har bestått av:

Bjørn Tore Kyllø, leder

Stein Hagala

Lars Iver Wiig

Øystein H. S. Moen, har tiltrådt utvalget som ekstern rådgiver

Takk til bidragsytere

Dette dokumentet hadde ikke vært mulig å utarbeide uten innspill fra en rekke personer, organisasjoner og virksomheter. Vi ønsker spesielt å takke de som har innledet for utvalget.

Møte med Agri Analyse v/ Christian Anton Smedshaug den 9. april. Innledning i forhold til grønn sektor, og skillet mellom primærproduksjonen og industrien.

Møte med TINE SA v/Bjørn Malm den 28. april.

Møte med Fremtiden i våre hender v/ Christoffer Klyve den 30. april.

Møte med Coca Cola European Partners Norge v/ Tord Bergesen og Susanne Klevar den 4. juni.

Møte med Lerøy Seafood Group ASA v/ Anne Hilde Midttveit den 10. juni

Vi har også hatt store nytt av ulike dokumenter som er utarbeidet av andre organisasjoner og virksomheter. Både innledningen og dokumentene har vært til stor inspirasjon for utvalget.

Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund

Postadresse: Torggt. 12

Besøksadresse: Torggt. 15

0181 Oslo

Telefon: 23 10 29 60

E-post: firmapost@nnn.no

nnn.no